

KAKSI KATEKISMUSTA SOSIALIDEMOKRATIASTA

Pertti Hynynen: *Liike ja linja*. Työväen Sivustysliitto. Helsinki 1989, 129 s.

Aimo Kairamo: *Tärkeintä on liike*. Tammi. Helsinki 1989, 152 s.

Suomen Sosialidemokraattinen Puolue päätti 1980-luvun alussa ohjelmoida itsensä uudelleen pystyäkseen vastaamaan vuosituhannen lopun yhteiskunnallisiin haasteisiin. Samalla lienee ollut tarkoitus pohtia puolueen syvintä olemusta, ehkä myös modernisoida SDP:n tuotevalikoimaa 1990-luvun poliittisia kuluttajia varten.

Periaateohjelman uudistusprosessi kesti lopulta peräti kuusi vuotta (1981—1987). Siihen ladattiin suuria odotuksia ja paljon arvovaltaa. Uudistustyötä asetui johtamaan puheenjohtaja Kalevi Sorsa. Ohjelmatyöryhmään koottiin monikymmenpäinen joukko johtavaa sosialidemokraattista älymystöä. Pyrkimyksenä oli käydä laaja julkinen keskustelu ja virittää myös SDP:n jäsenistö pohtimaan puolueen tulevia tehtäviä.

Pertti Hynynen ja Aimo Kairamon kirjat selvittävät mukanaolleiden näkökulmasta ohjelmatyöryhmän ajatuksenjuoksua ja periaateohjelman sisältöä. Lopputuloksena käsillä on kaksi katekismusta nykysuomalaisesta sosialidemokratiasta. Kumpikin vastaa eri tavalla "mitä se on?" -kysymykseen.

Kairamon *Tärkeintä on liike* täyttää kaikki kunnan kaanonin mitat eli se esittelee SDP:n virallisen doktriinin. Kuinka muuten voisi ollakaan, kun kirjailija on kyseistä doktriinia likimain neljännesvuosisadan ajan Demarin palstoilta julistanut? Kirjassa käydään uusi periaateohjelma lävitse luku luvulta ja kappale kappaleelta selittäen tunnontarkasti, mitä mikin linjanveto Kairamon (tai ohjelmankirjoittajien) mielestä oikein tarkoittaa.

Kairamon kaanonin vastapainoksi Hynynen pohdiskeleva *Liike ja linja* edustaa poliittisena tekstinä eksegeesiä eli raamatuntulkintaa. Hynynen käy käsiksi SDP:n poliittiseen diskurssiin, purkaa sen lukijan silmien eteen ja pakottaa tämän pohtimaan periaateohjelman taustalla olevaa argumentaatiota. Menetelmä on siinä mielessä dialektinen, että Hynynen nostaa kunkin teeman kohdalla esiin eri vaihtoehtoja tulkita sosialidemokratiaa, minkä pohjalta lukija saa sitten itse tehdä omat johtopäätöksensä.

Voidaanko puolue ohjelmoida uudelleen?

Joku viisas on väittänyt, että poliittisen liikkeen tehokas elinikä on 80—100 vuotta — eli kolme-neljä sukupolvea. Kun katsoo esimerkiksi liberalismiin tai kommunismin historiaa, naurettavalta kuulostava teesi osuukin sangen hyvin kohdalleen. Entä voidaan puolue tai liike ohjelmoida uudelleen, jos ns. aatteelliset eväät ovat loppuneet tietyssä yhteiskunnallisessa tilanteessa?

Esimerkkejä tästäkin löytyy. Kokoomuksen remonttimiesten projekti oli muovata kypäräpappipuolueesta keskusta-oikeistolainen palkansaajapuolue; tavoite lienee pääosin saavutettu. Keskusta vuonna 1990 on pitkälle sellainen, millaiseksi Väyrynen ja Kääriäinen sitä 1970-luvun alussa (ja Virolainen 1950-luvulla) kirjoituksissaan kaavailivat. Eurooppalainen sosialidemokratia karistaa parhaillaan työväenpuolueen viimeisiä tomuja jaloistaan ja pyrkii selvästi joko punavihreäksi eurovasemmistoksi (Lafontaine, Kinnock) tai euro- ja teknohenkiseksi modernisaatiopuolueeksi (Gonzalez, Mitterrand, Craxi).

Miten sitten on suomalaisen sosialidemokratian laita? Pystyykö liike ohjelmoimaan itsensä uudelleen, löytämään itselleen uuden tehtävän?

Kairamo ei koe tätä ongelmaksi: "Vuoden 1987 ohjelman tehtävän on vain soveltaa puolueen kestäviä peruseriaatteita yhteiskuntaan, jossa monet sosialidemokratian tavoitteet ovat toteutuneet ja jossa luokkarakenne ja monet muut asiat ovat muuttuneet." Kairamo korostaa sosialidemokratian historiallisia saavutuksia, ei sorru liikaan itsekritiikkiin ja näkee 'edistyksen' lineaarisena kehityksenä. SDP:n käytännön politiikan tulee olla kestävien sosialidemokraattisten periaatteiden soveltamista tulevaisuuden uusiin haasteisiin.

Samoin ajattelee pääosin myös Hynynen, mutta ei kuitenkaan tyydy tähän, vaan käy pohtimaan peruservojen ja analyysin keskinäistä suhdetta. Lukijalle syntyy sellainen vaikutelma, että Hynynen pohti vakavissaan (vaikka ei suoraan sanokaan), vastaako SDP:n uusi periaateohjelma oikeisiin kysymyksiin:

"Esittävätkö ihmiset niitä kysymyksiä, joihin meillä on hyviä vastauksia? Onko meillä vastauksia niihin kysymyksiin, joita ihmiset esittävät?"

Liike vai puolue?

'Liike' on kummankin kirjan otsikon avainsana. Löytyykö lupaavalle nimelle katetta? Pohtivatko kirjoittajat kansalaisten poliittikkasuhteen muutosta, liikkeen ja puolueen periaatteellista eroa, niiden suhdetta poliittiseen aatteeseen ja yhteiskunnalliseen kehitykseen? Täysin ei lukija joudu odotuksissaan pettymään.

Kairamo on liikkeenkin suhteen puhdaspiirteinen bernsteinilainen. Liike on hänelle sekä suurta yhteiskunnallista kehitystä että työväenluokan liikettä. Ensinmainitussa merkityksessä liikkeellä on näin ollen lähinnä historiallis-metafyysinen tehtävä edistyksen ja modernisaation moottorina. Jälkimmäisessä merkityksessä Kairamo korostaa sosialidemokratiaa kansanliikkeenä, joka kasvoi vaatimattomasta alusta suureksi järjestökokonaisuudeksi.

Kairamoon on näiltä osin helppo yhtyä, sillä nyky-SDP on epäilemättä enemmän järjestökokonaisuus kuin kansanliike, kuten muutkin suomalaiset puolueet. Saksalaisen puoluetutkijan Joachim Raschken käsite "integraatiopuolue" kuvaa hyvin myös Kairamon politiikka- ja puoluekäsitystä.

Hynynsenkin politiikkakäsitys painottuu parlamentaari-

sen normaalipolitiikan suuntaan. Hän ruotii silti myös kulttuurin syvävirtojen, kuten individualismin ja keski-
luokkaistumisen, vaikutuksia kollektiivisen poliittisen
toiminnan mahdollisuuksiin. Kiinnostavimmillaan Hynynen
on pohtiessaan erilaisten modernien "miljöiden"
syntymistä sekä elämäntavan että yhteiskuntaluokan
pohjalta. Diagnoosia seuraava lääkitys SDP:n strategiaksi
osoittaa Hynysen olevan kunnan gramscilainen: "Ratkai-
su ei ole vain miljöiden niputtamista vaan poliittinen ja
sivistyksellinen operaatio".

Kumpikin kirja samoin kuin SDP:n periaateohjelma
ovat silti jälleen yksi yritys olla puolueena liike. Keski- ja
Itä-Euroopan entisten sosialististen maiden tapahtumat
osoittavat, miten vaikea valtiopuolueen on muuttua käden
käänteessä eläväksi uudistusliikkeeksi. Käykö Suomen
valtiollistuneelle puoluelaitokselle samoin kuin Keski-
Euroopan laitostuneille valtiopuolueille? Kysymys voi
kuulostaa vielä toistaiseksi liian rankalta, mutta silti sitä
odottaisi pohdittavan myös edistyksellisenä ja demokraat-
tisena itseään pitävässä SDP:ssä.

Vasemmiston tulevaisuus

Konservatiivisen hyvinvointivaltiokritiikin ja toisaalta
vihreiden liikkeiden nousun myötä vasemmisto joutui
1980-luvun kuluessa puolustuskannalle. Eväitä uuteen
nouluun kumpikin kirjoittaja etsii samalta suunnalta.
Kirjojen kappaleet seuraavat pääosin ohjelman keskeisiä
tunnuksia: 'yhteistyön, rauhan ja vapauden maailmaan';
'sopuointuun luonnon kanssa'; 'pääoman vallasta työn
valtaan'; 'osallistuvaan kansalaisvaltaan'; 'tasa-arvoise-
seen sivistisyhteiskuntaan'; 'elävä uudistusliike'.

Kansainvälisyys nousee erityisen painokkaasti esiin.
Hynynen hakee tulevaisuutta eurovasemmistosta, jonka
noususta viimekesäiset EY-parlamenttivaalit antoivat
orastavia toiveita. Länsi-Euroopan vasemmiston analyys-
in lisäksi Hynynen pohtii sosialististen maiden tapahtu-
mien merkitystä eurovasemmistolle. Rivien välistä pais-
taa läpi näkemys vihreiden, vasemmiston ja edistyksellisen
keskustavoimien vaihtoehtorintamasta.

Lisäksi Hynysen perehtyneisyys Keski- ja Etelä-Eu-
roopan sosialistiseen keskusteluun antaa kirjalle sisällöllis-
estikin kansainvälisen vireen. Siteeratuin poliitikko lie-
nee Liitto-Saksan SPD:n varapuheenjohtaja Oskar Lafon-
taine.

Kairamo näkee Länsi-Euroopan yhdentymisen periaat-
teessa vastaavan sosialidemokratian ihanteita. Hän koros-
taa työväenliikkeen kansainvälisen yhteistyön merkitystä,
kun pyritään ohjaamaan esimerkiksi kansainvälistyvää
pääomaa ja viestintää. Erityisen painavana hän näkee
Sosialistisen internationaalien merkityksen kansainvälisen
vasemmiston poliittisena kanavana ja yhteistyöfooru-
mina.

Läpikäyvänä juonteena molemmilla onkin sosialide-
mokratian uusi nousu kansainvälisyyden ja kansainvälisen
ongelmien ratkaisun kautta. Ehkä taustalla on ajatus
siitä, että pitkään elinkeinoelämän ehdoilla edenneen yh-
dentymiskehityksen luonnollinen seuraava vaihe on kan-

sainvälisen vastavoiman — eurovasemmiston — synty-
minen. Eurovasemmiston johtorooliin ottaisivat luonnolli-
sesti sosialidemokraatit ja sosialistit.

Puolueohjelma työkaluna

Puolueohjelma toimii sekä puolueen politiikan perustus-
lakina (tai markkinointiasena) että poliittisen keskuste-
lun työvälineenä. Poliitiikan tutkijan kannalta työväline-
funktio on sekä tärkeämpi että kiinnostavampi.

Puolueohjelmien tutkimuksesta kiinnostuneille Hynyn-
sen ja Kairamon kirjat ovatkin käyttökelpoisia. "Kansa
taisteli, miehet kertovat" -hengessä ne valaisevat Suomen
johtavan valtiopuolueen pyrkimyksiä ohjelmoida itseään
uudelleen. Hynysen kirja sisältää sitä paitsi paikoitellen
painavaa analyysia ylipäänsä politiikasta ja yhteiskunnas-
ta. Kairamon elämäntyö löytyy muualta kuin nyt esitellys-
tä kirjasta, vaikka hän itse johdannossa toisin väittääkin.

OLLI REHN